

MODÜL 5

İLETİŞİM BECERİLERİ

ÖĞRENCİ DESTEK PROGRAMI

ÖZELLİKLE KIZ ÇOCUKLARININ
OKULLULAŞMA ORANININ ARTIRILMASI
PROJESİ



© Bu modül, Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşması Oranının Artırılması Projesi kapsamında Öğrenci Destek Programının bir bölümü olarak hazırlanmıştır. Eğitim amacı dışında çoğaltılması, yayınlanması ve kopya edilmesi yasaktır.

Bu modül, L. Yakut Temüroğlu Sundur tarafından, Dr. Sevgi Sezer'in destekleriyle hazırlanmıştır.

Bu modül, formatör rehber öğretmenlerin verdikleri geribildirimler doğrultusunda yeniden gözden geçirilmiştir.

2012

BAŞLARKEN

İletişim, yaşamımızda önemli bir yer tutar. İletişim, bizim birbirimizi anlamamızı sağlayan en önemli beceridir.

Bizler iletişim becerilerimiz yoluyla düşünce, görüş ve duygularımızı diğerlerine iletir ve diğerlerinin düşünce, görüş ve duygularını anlayabiliriz. Bizler kendimizi ifade ederek diğer insanlarla ilişki kurarız. Etkili iletişim becerileri çocuklar ve ergenler için özellikle önemlidir. Çünkü öz-güven ve benlik değerinin gelişimi iletişim becerilerine bağlıdır. İletişim becerileri sadece konuşmak, yazmak ve dinlemekten ibaret değildir. Etkili iletişim becerileri, konuşmanın ve dinlemenin yanında sözsüz iletişim mesajlarını anlayabilmeyi, empati kurabilmeyi, gerektiğinde uygun bir biçimde 'hayır' diyebilmeyi, girişken (atılgan) olabilmeyi, olumlu bir biçimde geribildirim verebilmeyi, çatışma çözebilmeyi, uzlaşabilmeyi de kapsar. Ancak becerileri daha iyi kavrayabilmek açısından her bir beceri farklı modüllerde ele alınacaktır. Dolayısıyla bu modül, sadece etkili iletişim becerilerine yer vermektedir. Diğer beceriler için diğer modüllerden yararlanınız.

MODÜL EYLEM PLANI



OTURUMUN AMACI:

Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmek

MALZEMELER:

- Kâğıt, kalem, boya, seloteyp, makas
- Tahta ve tebeşir ya da tahta kalemi
- Etkinlik çalışma materyalleri

- ❑ Bu modülde yer alan ve uzun bir süreye gereksinim duyulan etkinliklerin iki ya da daha fazla oturumda uygulanması önerilmektedir. Bu yüzden etkinlikler için süre verilmemiştir.
- ❑ İlk oturuma burada verilen **Isınma** etkinliğiyle başlayın. Eğer grup çalışması yapıyorsanız her oturumun başında kısa bir ısınma etkinliği uygulayın.
- ❑ Oturumun konusunu açıkladıktan sonra **Açıklama/Tartışma** bölümünü kullanarak öğrencileri bilgilendirin.
- ❑ **Etkinlikleri** uygulayın ve değerlendirme sorularını mutlaka sorun.
- ❑ Birden fazla oturum yaptığınızda oturumlar arasında öğrencilere geçen oturumda öğrendikleri becerileri kullanıp kullanmadıklarını sorun.
- ❑ **Not:** Bu konu için İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programları'ndan da yararlanabilirsiniz.

ISINMA OYUNU: 21'E KADAR SAY

AMAÇ: Öğrencilerin yüz yüze iletişimin önemini anlamalarını sağlamak

MALZEME: Yok

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- ❑ Bugünkü oturumuza zor ama eğlenceli bir ısınma oyunu ile başlayacağız. Ayağa kalkalım ve bir halka oluşturalım. Şimdi herkes halkaya sırtını dönsün. Bu oyunun amacı 21'e kadar saymak; her hangi biriniz 1 diye saymaya başlayacak, diğeri 2, bir diğeri 3 diyecek ve böylece devam edeceğiz. Ama bazı kurallarımız var:
 - Eğer iki kişi aynı sayıyı söylerse,
 - Bir kişi iki sayıyı peş peşe söylerse,
 - Eğer sırayla giderseniz ve
 - Kendi aranızda konuşursanız en başa, yani 1'e geri döneceğiz.
- ❑ (Bu oyun dikkatli bir biçimde dinlemeyi, vermeyi ve güçlü bir ekip ruhuna sahip olmayı gerektirir. Çoğu grup 21'e kadar gelemez. Grup oyunu birkaç kez denedikten ve en azından bir ilerleme kaydettikten sonra oyunu durdurabilirsiniz.)
- ❑ (Oyunu bitirdikten sonra şu soruları tartışın):
 - Oyunu beğendiniz mi?
 - Zor muydu? Neden bu kadar zor oldu sizce?
 - Ne yapsanız oyun kolaylaşırdı?
 - Bu uygulama iletişime ilişkin bize ne tür bir mesaj veriyor?

Not 1: Kalabalık sınıflarda grubu ikiye bölerek oyunu her grupta ayrı ayrı oynayabilirsiniz.

Not 2: Küçük sınıflar bu etkinliği yine halka olarak ama birbirlerinin yüzüne bakarak yapabilirler.

AÇIKLAMA/TARTIŞMA

AMAÇ: Öğrencilerin iletişimin tanımını, önemini ve kaç tür iletişim olduğunu kavramalarını sağlamak

MALZEME: Yok

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bugünkü konumuz iletişim. İletişim deyince ne anlıyorsunuz? (Katılımcıların yanıtlarını alın). Sizlerin de ifade ettiği gibi iletişim, bir bilgiyi, bir ihtiyacı, bir duyguyu karşımızdaki kişiye iletmek ve ondan bir tepki almaktır. İletişim çift yönlüdür. Bu bilgiyi gönderen konuşmacı, alan da dinleyicidir. Bir konuşma sırasında bu roller sürekli değişir. Peki, iletişim olmasaydı ne olurdu? (Katılımcıların yanıtlarını alın). İhtiyaçlarımızı, düşüncelerimizi, duygularımızı ifade edemedik. Bizler birbirimizi anlayamaz, arkadaşlık kurmaz ve paylaşamazdık öyle değil mi?
- Peki, bizler kendimizi hangi yollarla ifade ederiz? (Katılımcıların yanıtlarını alın).
 - Sözlü
 - Sözsüz
 - Yazılı
- Bizler iletişim kurarken sadece kelimeleri kullanmayız. Yüzümüzün ifadesi, el/kol hareketlerimiz, duruşumuz, ses tonumuz, yani beden dilimiz de karşımızdaki kişiye bir şeyler söyler. Buna sözsüz iletişim diyoruz. Bazen karşımızdaki kişinin söylediği şeye inanmayız. Bu, sözlü iletişimle sözsüz iletişimin birbirine uymadığı zamanlardır.
- Bir gönüllü istiyorum şimdi. Seninle ben arkadaşız ama ben bir nedenden dolayı sana kırıldım, küstüm. Senin bundan haberin yok. Şimdi yanıma gel ve bana bir şeyler anlat. (Gönüllü size bir şeyler anlatırken ona kırılgan olduğunuzu belirten hareketler yapın; uzak ve mesafeli durun, soğuk soğuk cevap verin, anlattıklarına tepki göstermeyin. Gönüllünün size “Bir şey mi oldu?” sorusunu sormasını sağlayın. Eğer sormazsa size bu soruyu sormasını isteyin. Sonra yine aynı kırılgan ve küskün tavrınızla “Yo, yok bir şey olmadı” deyin). Şimdi sizler arkadaşınızın yerinde olsanız gördüğünüze mi yoksa duyduğunuza mı inanırsınız? (Katılımcıların yanıtlarını alın, gönüllüye teşekkür ederek yerine yollayın). Gördüğünüz gibi bizler beden dilimizle, sözlerimizden daha çok mesaj veririz.

- ❑ Şimdi gelin bir oyun oynayalım. Etkinliğimizin ismi “Fransız kalmak”¹. Bunun için iki gönüllüye ihtiyacım var. (Gönüllü olanları seçin). Şimdi sizler dışarı çıkacaksınız. Sonra gelip ben sizi alacağım. Geldiğinizde arkadaşlarınız bir konuya ilişkin konuşuyor olacaklar. Sizler de konunun ne olduğunu ve bazı kelimelerin ne anlama geldiğini bulacaksınız. (Gönüllüler dışarı çıktıktan sonra gruba oyunu açıklayın). Şimdi sizlerle bir konu seçeceğiz. (Konuyu seçin). Bu konuda sık tekrarlanan kelimelerin yerine başka kelimeler koyacağız. Örneğin pikniğe gitmekten konuşuyorsak piknik yerine kelebek, gitmek yerine boyamak diyeceğiz. O zaman pikniğe gitmek, kelebeği boyamak oluyor. Hadi, şimdi seçtiğimiz konudaki iki kelimenin yerine kullanacağımız kelimeleri belirleyelim. (Sadece iki kelimenin yerine başka iki kelime bulun. Aksi takdirde hem oynayanların hem de tahmin edecek olanların kafası çok karışacaktır). Şimdi gönüllüleri çağıralım. (Gönüllüler 10 dakikada kelimeleri tahmin edemezlerse oyunu bitirin ve kelimelerin neler olduğunu söyleyin)
- ❑ (Şu soruları tartışın):
 - Neler hissettiniz?
 - Bu oyunun amacı neydi? Neden oynamış olabiliriz?
- ❑ Bazen bir gruba ya da bir ortama girdiğimizde o gruptaki kişilerin hangi konu hakkında konuştuklarını ya da kullandıkları bazı kelimeleri anlayamayız. İletişime dâhil olmaya çalışırız ama konuştuklarını anlamadığımız için konuya dâhil olamayız. Böyle durumlarda kendimizi dışlanmış, hiç bir şeyden anlamayan birisi gibi hissedebiliriz. (Şu soruları tartışın):
 - Böyle durumlar hiç başınıza geldi mi?
 - Ne hissettiniz?
 - Ne yaptınız?
- ❑ Böyle durumlarda yapılacak en doğru davranış o kişilere ne hakkında konuştuklarını ya da kullandıkları kelimelerin ne anlama geldiğini sormaktır.

¹ Bu oyun, Dr. Sevgi Sezer’in ders sorumlusu olduğu, Yeliz Aydoğan, Saliha Demir ve Hülya Gürses tarafından hazırlanan *Problem Çözme, Karar Verme ve Çatıma Çözme Becerileri Kazandırma Programı*’ndan uyarlanmıştır.

ETKİNLİK 1: İYİ DİNLEYİCİ / KÖTÜ DİNLEYİCİ

AMAÇ: Öğrencilerin iyi ve kötü dinleyicinin özellikleri ve nasıl bir dinleyici olduklarının farkına varmalarını sağlamak

MALZEME: Tahta, tebeşir ya da tahta kalemleri, A4 kağıt

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bu oturumumuzda dinlemenin öneminden ve aktif dinlemeden bahsedeceğiz. (Katılımcılara birer kağıt verin). Sizi en kötü dinleyen üç kişiyi düşünün. Şimdi kağıtlarınıza şunları yazın

- Bu insanları kötü dinleyici yapan özellikler neler?
- Sizi dinlerken neler yapıyorlar?
- Dinlenmediğinizi hissetmek sizde nasıl bir etki yaratıyor?
- Dinlenmediğinizi hissettiğinizde ne yapıyorsunuz?

(Katılımcıların düşüncelerine ve cevaplarını yazmalarına izin verin).

- Şimdi tam tersi, sizi en iyi dinleyen üç kişiyi düşünün ve şu sorulara cevap verin:

- Bu insanları iyi dinleyici yapan özellikler neler?
- Sizi dinlerken neler yapıyorlar?
- Dinlendiğinizi hissetmek sizde nasıl bir etki yapıyor?
- Dinlendiğinizi hissettiğinizde neler yapıyorsunuz?

(Katılımcıların düşüncelerine ve cevaplarını yazmalarına izin verin).

- (Tahtaya Kötü Dinleyici ve İyi Dinleyici yazarak ikiye bölün. Önce kötü, sonra iyi dinleyicinin özelliklerini alın).

- Peki, sizler hangi kötü dinleyici özellikleri gösterdiğinizi düşünüyorsunuz?
- Bu özelliklere sahip olduğunuzu nereden biliyorsunuz? (Katılımcıların yanıtlarını alın).
- Peki, hangi iyi dinleyici özelliklerini gösteriyorsunuz?
- Bu özelliklere sahip olduğunuzu nereden biliyorsunuz? (Katılımcıların yanıtlarını alın).
- Sizce iyi bir dinleyici olmak için hangi özelliklerinizi geliştirmeniz gerekiyor? (Her katılımcıdan yanıt isteyin).

(Öğrenciler söylemedilerse aşağıdaki listeden iyi ve kötü dinleyicinin özelliklerini siz ekleyebilirsiniz).

İYİ DİNLEYİCİ ÖZELLİKLERİ	KÖTÜ DİNLEYİCİ ÖZELLİKLERİ
<ul style="list-style-type: none"> <input type="checkbox"/> Konuşan kişiye bakar. <input type="checkbox"/> Uygun tepkiler verir (siz üzüntülü bir şey anlatırken gülümsemez vs). <input type="checkbox"/> Dinlediği kişiye tüm dikkatini verir. <input type="checkbox"/> Konuşanın sözünü kesmez. <input type="checkbox"/> Dinlediğini ve anladığını belli eden mimikler yapar, yüz ifadesi takınır ya da “Hımmm”, “Evet, anlıyorum” gibi sözler söyler. <input type="checkbox"/> Konuşanın ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır. <input type="checkbox"/> Konuşanı acele ettirmez. <input type="checkbox"/> Uygun yerde uygun soruları sorar. <input type="checkbox"/> Duygularını kontrol edebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> <input type="checkbox"/> Sürekli başka şeylerle meşgul olur (saçıyla, telefonuyla oynar, başka taraflara bakar). <input type="checkbox"/> Anlatılanlara uygun tepkiler vermez. <input type="checkbox"/> Dinlediklerine dikkatini vermez. <input type="checkbox"/> Sürekli söz keser. <input type="checkbox"/> Dinlemediği halde hemen hüküm verir, yargılar. <input type="checkbox"/> Karşıdakinin ihtiyaçlarını çok fazla umursamaz. <input type="checkbox"/> Konuşanın cümleleri tamamlar. <input type="checkbox"/> Sabırsızdır. <input type="checkbox"/> Sürekli konuyu değiştirir. <input type="checkbox"/> Duygularını kontrol edemez. <input type="checkbox"/> Kıpır kıpırdır.

- Şimdi ikili gruplara ayrılın. Sırayla biriniz anlatıcı, diğeriniz dinleyici olacak. On dakika sonra rolleri değiştireceksiniz. (Katılımcılara uygulamayı yapmaları için zaman verin).
- Peki, şimdi dinlenirken neler hissettiğiniz konuşalım:
 - o Dinlendiğinizi hissettiniz mi?
 - o Bunu nasıl anladınız?
 - o Dinlenilmediğinizi hissettiğiniz anlar oldu mu?
 - o Bunu nasıl hissettiniz?

KÜÇÜK SINIFLAR İÇİN**AKIŞ:**

- Çocuklar bugün sizlerle dinlemeyi konuşacağız. Dinlemek neden önemli?
- Şimdi bir gönüllüye ihtiyacım var. Kim gelmek ister? (Gönüllülerden birini seçin ve karşılıklı oturun)
- Senden şimdi istediğin bir konuda konuşmanı istiyorum. Örneğin; bir gününün nasıl geçtiğini anlatabilirsin. Okuduğun bir hikâyeyi anlatabilirsin. Ara sıra da bana sorular sor olur mu? (Gönüllü öğrenci konuşurken sürekli kıpır kıpır olun; kaleminizi yere düşürün, başka taraflara bakın. Elinizdeki kağıda bir şeyler çizin. Sorduğu sorulara “Bilmem, hiç düşünmedim”, “Affedersin ne diyordun?” gibi cevaplar verin. Bir süre sonra oyunu durdurun ve şu soruları sorun):
 - Sizce ben arkadaşınızı dinliyor muydum?
 - Dinlemediğimiz nereden anladınız?
 - Peki, birisi bizi dinlemezse neler hissederiz?
 - Dinlemek için neler yapmam lazımdı? (Burada şunları vurgulayın: İyi dinlemek için yapmamız gereken üç davranış var:
 - Sakin ve hareketsiz bir biçimde oturmak,
 - Konuşan kişiye bakmak,
 - Konuşan kişinin söylediklerini düşünmek
- Şimdi bana yeniden bir şeyler anlatmanı ve yine sorular sormanı istiyorum. (Bu kez anlattıklarını dikkatlice dinleyin, ona bakın ve sorduğu sorulara cevap verin).
- Gün boyunca (ve daha sonraki günlerde de) öğrencilerin sizi dinlediklerini gözlemlediğiniz her fırsatta onları takdir ederek iyi dinlemeyi pekiştirin. Örneğin “Görüyorum ki herkes sakin bir biçimde oturuyor ve bana bakıyor. Buradan beni dikkatli bir biçimde dinlediğinizi anlıyorum”, “Sorularıma cevap veriyorsunuz çünkü beni dikkatli bir biçimde dinleyip söylediklerimi düşünüyorsunuz” gibi.

ETKİNLİK 2: NASIL AKTİF DİNLERİZ?

AMAÇ: Öğrencilere aktif dinleme becerisini kazandırmak

MALZEME: Tahta, tebeşir/tahta kalem, Uygulama Sayfası 1: Aktif Dinleme Teknikleri

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- ❑ Önceki oturumumuzda, iyi ve kötü dinleyicilerin özelliklerini tartışmıştık. Bu oturumumuzda dinleme becerilerimizi nasıl geliştireceğimizi göreceğiz. Haydi, gelin bir uygulama yapalım. Kim gönüllü olmak ister?
- ❑ (Gönüllüyle karşılıklı oturun) Bana istediğin bir şeyden bahsetmeni istiyorum. Bu yapmaktan hoşlandığın bir şey, en komik anın, kızdığın bir şey olabilir. Biraz düşün istersen. (Gönüllünün seçtiği konu üzerinde on dakika konuşmasına izin verin ve katılımcıların nasıl dinlediğinizi fark edebilmeleri için aşağıdaki teknikleri vurgulayarak dinleyin):
 - **İlgilendiğinizi gösterin:** Dinlerken başınızı sallayarak, göz kontağı kurarak ve hafifçe öne doğru eğilerek “Hıhı”, “Anlıyorum”, “Biraz daha açıklar mısınız?”, “Gerçekten mi?” gibi sözel ve sözsüz mesajlarla gönüllünün anlattıklarıyla ilgilendiğinizi gösterin ve onu konuşmaya teşvik edin.
 - **Açık uçlu sorular sorun:** Daha detaylı bilgi almak için cevabı “evet”, “hayır” olmayan ya da tek kelime ile sınırlı olmayan sorular sorun. Örneğin: “Sonra ne oldu?” ya da “Bu konuda sen ne düşünüyorsun?” gibi.
 - **Kapalı uçlu sorular:** Duruma ya da olaya ilişkin net bilgilere elde etmek için kapalı uçlu sorular da sorun. Örneğin; “Ailede senden başka müzikle ilgilenen var mı?”, “Anlattığın olay ne zaman oldu?” gibi.
 - **Yeniden ifade edin:** Anladığınızı göstermek ya da kontrol etmek için anlatılanı kendi kelimelerinizle tekrar edin.
 - **A:** Neyim var biliyorum, bugün kendimi hiç iyi hissetmiyorum.
 - **B:** Kendini hasta hissediyorsun ve neden böyle hissettiğini bilmiyorsun öyle mi?
 - **Duyularını anladığınızı ifade edin:** “Bu seni üzmüş olmalı”, “Bu konuda heyecanlı gözüküyorsun” gibi.

- ❑ (Uygulama bittikten sonra şu soruları tartışın):
 - (Gönüllüye) Dinlenildiğini hissettin mi?
 - Hangi davranışlarım ya da söylediklerim sana dinlenildiğini hissettirdi?
 - (Gruba) Şimdi neler oldu şöyle bir gözden geçirelim. Arkadaşınızın anlattığı konuyla ilgili miydim? Bunu nasıl gösterdim? Neler dedim? Beden duruşum nasıldı? (Katılımcıların tanıtılarını alın ve İlginizi Gösterin bölümünü açıklayın).
 - Peki, sorular sordum. Nasıl sorulardı bunlar? (Katılımcıların yanıtlarını alın ve Açık/kapalı Uçlu Sorular kısmını anlatın).
 - Bir yerde söylediklerini tekrar ettim. Neden yaptım bunu dersiniz? (Katılımcıların yanıtlarını alın ve Yeniden İfade Etmek bölümünü açıklayın).
 - Duygularına ilişkin bir şey söyledim mi? Ne söyledim? (Katılımcıların yanıtlarını alın)
- ❑ Şimdi ikili gruplar oluşturalım. Biriniz konuşmacı, biriniz de dinleyici olacaksınız. Konuşmacı olan, dinleyici olana istediği bir konuda bir şeyler anlatacak. Dinleyici olanlar tıpkı benim yaptığım gibi dinleyecek. On dakika sonra durun ve konuşmacı size nasıl dinlediğinize ilişkin geri bildirim verecek. Sonra sizlere dağıtacağım aktif dinlemeye ilişkin Uygulama Sayfasını beraber dolduracaksınız. Sonra da gönüllü olan bir grupla burada rol oynama ile canlandıracağız. (Grupların çalışmaları için 15 dakika verin)
- ❑ Neler yaptığınıza bakalım mı? Zorlandınız mı? (Katılımcıların yanıtlarını alın ve zorlandıkları noktalar varsa yeniden örnekleyerek üzerinden geçin). Hangi grup başlamak ister? Önce hangi konuyu konuştuğunuzu sonra neler yazdığınızı okuyun. En sonunda da canlandırma yapmak isteyenler burada canlandırırsın.
- ❑ (Tüm paylaşımlar ve canlandırmalar bittikten sonra) Bu beceriyi günlük hayatınızda kullanabileceğinizi düşünüyor musunuz?

UYGULAMA SAYFASI 1: AKTİF DİNLEME

İLGİLENDİĞİNİ GÖSTERDİN: (Arkadaşınızın sizin anlattıklarınızla ilgilendiğini nasıl gösterdi? Neler dedi? Beden duruşu nasıldı?)

SORULAR SORDUN: (Arkadaşınız sizi daha iyi anlamak için ne tür sorular sordu?)

ANLATTIKLARIMI DOĞRU ANLADIN: (Arkadaşınız sizin anlattığınızı anladığını nasıl gösterdi?)

DUYGULARIMI ANLADIN: (Arkadaşınız duygularınızı anladığınızı nasıl gösterdi?)

ETKİNLİK 3: HADİ ÇİZ BAKALIM!

AMAÇ: Öğrencilerin iletişimde soru sormanın önemini anlamalarını sağlamak

MALZEME: Tahta – tebeşir/tahta kalemi

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bu oturumda soru sormanın önemini konuşacağız.
- Bir etkinlik yapacağız. Öncelikle iki gruba ayrılmanızı istiyorum. Her grup kendi arasında 3 nesne belirleyecek. Dikkat edin diğer grup belirlediğiniz nesnelere duymasın. Daha sonra sırayla her gruptan birisi diğer gruba gidip nesnenin adını öğrenecek ve sonra tahtaya o nesneyi çizmeye çalışacak. Grubun geri kalan kısmı nesnenin ne olduğunu bulmaya çalışacaklar. İlk nesne çizilirken kesinlikle çizen arkadaşınıza soru sormayacaksınız. İkinci turda sadece cevabı “evet” ve “hayır” olan sorular sorabilirsiniz. Üçüncü turda ise istediğiniz soruyu sorabilirsiniz. Şimdi kendi aranızda diğer gruba çizdireceğiniz nesnelere belirleyin. Bunlar çok tanıdık, hemen bilinecek nesnelere olmazsa oyun daha zevkli olabilir. Her grubun tahmin etmesi için 3 dakikası olacak.
- İlk gruptan resim çizecek kişiyi öbür gruba yollayın. Tahtaya çizmeye başladığı andan itibaren 3 dakika tutun. Eğer grup bu süre içinde nesnenin ne olduğunu bilirse 1 puan alır. Eğer bilemezse 1 puan nesneyi belirleyen gruba gider.
- (Oyun bittikten sonra şu soruları tartışın):
 - Oyunu sevdiniz mi?
 - En çok nerede zorlandınız?
 - Doğru soruyu sormanın önemi ne sizce?

ETKİNLİK 4: BEN ÖYLE DEMEDİM

AMAÇ: Öğrencilerin bazı iletişim engellerinin nasıl yanlış anlamayla sonuçlandığını anlamaları ve aktif dinlemenin önemini kavramalarını sağlamak

MALZEME: Katılımcı sayısı kadar A4 kağıdı, rol kartları

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bazen söylediğimiz bir şey başkaları tarafından yanlış anlaşılabilir. Sizler hiç böyle bir durum yaşadınız mı? Söylediğiniz bir şeyin tamamen yanlış anlaşıldığı durumlar yaşadınız mı? Şimdi sizlere dağıtacağım kâğıtlara yaşadığınız bir yanlış anlaşılmayı yazmanızı istiyorum. (Katılımcılara deneyimlerini yazmaları için süre verin). Kimler paylaşmak ister? (Katılımcıları dinleyin).
- Sizce bu yanlış anlamalar neden ortaya çıkmış olabilir? (Nelerin yanlış anlamaya sebep olacağını tartışın).
 - Siz kendinizi açıkça ifade edememiş olabilirsiniz.
 - Sizi dinleyen ne dediğinizi anlamamış olabilir.
 - Sizi dinleyen dikkatini size vermemiş ve her şeyi birbirine karıştırmış olabilir.
 - Sizin söylediğinizi kişi başkalarından duymuş olabilir. Sizin söyledikleriniz o kişiye aktarılan kadar değişmiş olabilir, dedikodu gibi.

MANAVDA BİR GÜN

- (Oturumdan önce Rol Kartlarının çıktısını alın ve işaretli yerlerden kesin) Şimdi sizlerle iletişim engellerine ilişkin bir etkinlik yapacağız. Bana 6 gönüllü lazım. Kimler olmak ister?
- İçinizden birisi manav, diğerleriniz müşteri olacak. Müşteriler için rol kartları var. Burada ne yazıyorsa onu oynamaya çalışacaksınız. (Manavı oynayacak katılımcıdan bir süre için dışarı çıkmasını isteyin. Rol kartlarını dağıtın. Rollerin anlaşılıp anlaşılmadığını sorun. Telefonla sipariş veren müşteriye şu yönergeyi verin): Sen telefonla sipariş verdiğin için sınıfın bir ucunda duracaksın ve sana sıra geldiğinde zil sesi yapacaksın. Telefon açıldığında siparişini alçak sesle vereceksin. Sizler de telefon çaldığında manavın dikkatini dağıtın ve duymasını engelleyin. Bir şeyler sorun, kendi aranızda konuşun. Anlaştık mı?

UYGULAMA SAYFASI 2: İLETİŞİM ENGELLERİ-ROL KARTLARI

Müşteri 1: Sizin sorunuz çok konuşmak ve çok fazla detay vermek.

Manavdan bakla, bezelye ve biber istiyorsunuz. Ama mümkün olduğunca manavın aklını karıştırın ve lafı uzatın. Bezelyenin taze olup olmadığını sorun. Sonra bezelyenin içine havuç konup konmayacağını tartışmasını yapın. Bazılarının patates de koyduğunu ama sizin patatesi sevmediğinizi söyleyin. Biberlerin yarısını acı, yarısını tatlı isteyin. Sonra baklanın yoğurtlu ne güzel olduğunu anlatın. Ayıklanmış bakla istediğiniz de laf arasına sıkıştırın.

Müşteri 2: Sizin sorunuz kulaklarınızın ağır işitmesi.

Manavın söylediklerini yanlış anlayın. Örneğin manava “Kiraz var mı?” diye sorun. “Var” derse “Ne narı yahu kiraz var mı diye soruyorum” deyin. Her söylediğiniz yanlış anlayın, sonra da anlatmayı bilmediğini söyleyerek manava kızın.

Müşteri 3: Sizin sorunuz sabırsızlık ve sıranızı bekleyememek.

Başkaları siparişlerinizi verirken araya girin; sürekli sorular sorun ve yorumlar yapın. Örneğin: Patatesin kilosu kaç lira? Maydanoz var mı? Kiraz nerenin kirazı? Domates geçen yıldan mı kaldı? Bayat gözüküyor.

Müşteri 4: Sizin sorunuz ne istediğinizi bilememek ve karar verememek.

Örneğin “Karpuz güzel mi?” diye sorun, sonra karpuz mu yoksa kavun mu alacağınıza karar veremeyin. O ara kayısıları görün, “Sizce ne alsam?” diye sorun. Karar vermekte zorlanın. Birkaç meyvenin daha fiyatını ve taze olup olmadığını sorduktan sonra manavdan ilgisiz bir şey isteyin (örneğin bir demet maydanoz gibi)

Müşteri 5: Sizin sorunuz telefonla sipariş vermek.

1 kilo soğan istiyorsunuz. Ama hatlar cızırtılı, manavın söylediklerini anlamıyorsunuz. Bir de alçak sesle konuştuğunuz için manav sizi duyamıyor. Çünkü manavda çok gürültü var.

TARTIŞILACAK SORULAR

- (Manava) Kim, ne istedi hatırlıyor musun?
- En çok hangi müşteride zorlandın?
- (Sınıfa) Burada hangi iletişim engelleri vardı? (Katılımcıların yanıt vermelerini bekleyin. Bilemezlerse rolü oynayan katılımcıların açıklamasını isteyin).
- Peki, televizyondaki programları, özellikle tartışma programlarını düşünün. Ne tür iletişim engelleri var? (Katılımcıların yanıtlarını alın ve aşağıdaki listeden gerekiyorsa siz ekleyin):
 - Bağırarak konuşmak,
 - Birbirini dinlememek,
 - Öfkelenmek,
 - Ne hissettiğini dürüstçe söylememek,
 - Karşdakini eleştirmek ya da aşağılamak,
 - Surat asmak,
 - İsim takmak,
 - Alaycı konuşmak,
 - Olumsuz sözsüz mesajlar vermek (Kaş çatmak, dik dik bakmak vs)
 - Söz kesmek,
 - Suçlamak

KÜÇÜK SINIFLAR İÇİN

- Çocuklar şimdi sizlerle bir oyun oynayacağız. Kulaktan kulağa oyununu biliyor musunuz? Hadi gelin halka olalım. Oyunu ben başlatacağım. Yanımda oturan arkadaşınızın kulağına bir şey söyleyeceğim. O da yanındaki arkadaşınıza söyleyecek. Böylece herkes duyduğunu, yanındaki arkadaşının kulağına söyleyecek. En sonda oturan arkadaşınız ne duyduysa onu yüksek sesle söyleyecek. Bakalım benim söylediğim oraya kadar doğru bir biçimde gidecek mi? Bir turdan sonra oyunu başlatan en arkaya geçecek. Anlaştık mı? (Tüm katılımcılar oyunu başlatan kişi olduktan sonra oyunu bitirin ve şu soruları tartışın).
 - Burada da gördüğünüz gibi birbirimizi yanlış anlamak ne kadar kolay değil mi?
 - Nasıl yaptığımızda kulağımıza söylenileni daha iyi anladık?

ETKİNLİK 5: SENİ ANLIYORUM

AMAÇ: Öğrencilerin empati kavramını ve iletişimdeki önemini anlamalarını sağlamak ve empati becerilerini geliştirmek

MALZEME: Uygulama Sayfası 3'ün bir çıktısı

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bu oturumumuzda empatinin ne olduğunu, neden önemli olduğunu ve empati becerilerinin nasıl geliştirilebileceğini konuşacağız.
- Oturuma bir hikâye okuyarak başlamak istiyorum²:
 “Bir gün bir ülkenin kralı en sevdiği atını kaybetmiş; bu yüzden de çok üzülüyormuş. Atı her yerde aramış ama bir türlü bulamamıştır. En sonunda atını bulana ödül vereceğini ilan etmiş. Ülkede kim varsa ödülü kazanmak için koşmuş gelmiş; ama hiç kimse atı bulamamış. Derken çoban şansını denemeye karar vermiş ve kralın huzuruna çıkmış. Krala atını bulabileceğini söylemiş. Kral buna inanmamış tabii, “Ülkenin en akıllı kişileri atı bulamadı da bu budala mı bulacak?” diye düşünmüş. Çoban atı aramak için kraldan izin istemiş; kral da inanmaya inanmaya, “Peki öyleyse ara bakalım” demiş. Çoban birkaç saat içinde atı bulmuş ve saraya getirmiş. Kral şaşkınlık içinde çobana atı nasıl bulduğunu sormuş. Çoban “Çok kolay hükümdarım. Kendimi atın yerine koydum. Bir at olsaydım nereye gideceğimi düşündüm ve oraya gittim. Atınız oradaydı” diyerek cevap vermiş. Çobanın cevabı kralın çok hoşuna gitmiş ve ödülün çobana verilmesini emretmiş.”
- Bu hikâye bize ne anlatıyor sizce? (Yanıtları alın) Bu hikâye bize empatinin önemini anlatıyor değil mi? Empatiyi duygularımızı çalışırken konuşmuştuk. Neydi empati? (Yanıtları alın). Empati, diğer kişilerin özel duygularını ve iç dünyasını hissetme; yaşadığı duyguların yoğunluğunu ve anlamını algılama ve anlama yeteneğidir, değil mi? Bir anlamda empati, karşımızdaki kişinin pabuçlarını giyme ya da onun gözlüğünden dünyaya bakmadır. Empati kişiler arası iletişimi güçlendiren en önemli etkenlerden birisidir; karşımızdaki kişiye anlaşıldığını ve değer verildiğini hissettirir.
- Şimdi gelin bir etkinlik daha yapalım. İkili gruplar oluşturalım. Gruplarda şu konuları

² Bu etkinlik, Dr. Sevgi Sezer'in ders sorumlusu olduğu, Fatma Erdoğan, Gülsüm Feyza Tek ve Yağmur Tamaç tarafından hazırlanan *İletişim Becerileri ve Psikoeğitim Programı*'ndan uyarlanmıştır.

tartışacaksınız (Aşağıdakileri tahtaya yazın):

- Bir arkadaşınızla yaşadığınız bir yanlış anlaşılmayı
 - Utandığınız bir anı,
 - Korktuğunuz bir olayı,
 - Sizi üzen bir durumu,
 - İletişim konusunda zorluk çektiğiniz bir kişiyi.
- Eğer gerçek olayları paylaşmakta rahatsızlık duyuyorsanız bu konulara ilişkin bir hikaye uydurabilirsiniz. Diğer arkadaşınız sizi empati kurarak dinleyecek ve sonra rolleri değiştireceksiniz. (Gruplar bitirdikten sonra şu soruları tartışın):
- Arkadaşınız size nasıl empati gösterdi?
 - Bu size kendinizi nasıl hissettirdi?

- **Önemli not:** Büyük sınıflar için, empatiyle ilgili olarak ya aşağıdaki hikâyeyi ya da sizin bulacağınız bir hikâyeyi okumayı tercih edebilirsiniz:

Bir çiftçinin köpeği doğum yapmıştı. Çiftçi hepsine bakamayacağı için yavruları satmaya karar verdi ve çitin üstüne “Satılık köpek yavruları” yazan bir yazı astı. Tam işini bitirmişti ki, kendisine bakan bir çocuk gördü. Çocuk, “Amca” dedi, “Ben yavrudan birisini almak istiyorum. “Peki, ama bu yavrular cins bir köpeğin yavruları ve sana büyük paraya mal olabilirler” dedi çiftçi, alınıdaki teri elinin tersiyle silerek. Çocuğun bir an boynu büküldü, sonra elini cebine soktu ve bir avuç bozuk parayı cebinden çıkarıp çiftçiye uzattı. “Bu kadar para onları görmeye yeter mi?” diye sordu gözleri ıslık ıslık parlayarak. “Elbette” dedi çiftçi. Sonra ıslık çalarak “Buraya gel, Dost!” diyerek köpeği çağırdı. Köpek kulübesinden onlara doğru koşan Dost’u, dört küçük yün yumağı takip etti. Çocuk yüzünü çitlerin arasına yapıştırmış büyük bir zevkle köpek yavrularını seyrediyordu. Derken kulübede bir hareket fark etti; öbürlerinden daha küçük bir tüy yumağı kulübenin önünde belirdi. Kayarak diğerlerine yetişmeye çalıştı. Bir ayağı aksıyordu. Çocuk bu çelimsiz yavruyu işaret ederek “Bunu istiyorum,” dedi çiftçiye. Çiftçi dizlerinin üzerine çökerek çocuğun gözlerinin içine baktı, “Oğlum bu senin işine yaramaz, o hiçbir zaman diğerleri gibi seninle koşup oynayamaz” dedi yumuşak bir sesle. Çocuk eğildi ve pantolonunun paçalarını dizine kadar sıyırır sıyırmaz, özel bir ayakkabı giyen protez bacağı çıktı ortaya. Çiftçinin gözlerinin içine bakarak şöyle dedi: “Gördün mü amca? Ben de koşamıyorum ve o yavrunun kendisini anlayacak birisine ihtiyacı var.” (Anonim)

- Bu hikâyeye bize ne anlatıyor? (Yanıtları alın). Dünyada anlaşılmaya ihtiyacı olan ne çok insan var değil mi? Üstelik bu o kadar da zor değil. Sadece kendimiz onların yerine koyarak ve onların duygularını anlamaya çalışarak bunu yapmamız mümkün.

ETKİNLİK 6: BEN DİLİ

AMAÇ: Öğrencilerin ben-dilini öğrenerek, sıkıntılı durumlarda dahi olumlu iletişim kurmayı öğrenmelerini sağlamak

MALZEME: Katılımcı sayısı kadar Uygulama Sayfası 3

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bugünkü oturumumuzda sıkıntılı durumlarda nasıl olumlu iletişim kurabileceğimizi tartışacağız.
- Şimdi sizlere bir uygulama sayfası dağıtıyorum. Bu sayfada bazı sıkıntılı durumlar var. Sizlerden ortadaki “Sen dili” yazan bölüme, bu durumlar karşısında normalde neler diyeceğinizi yazmanızı istiyorum. (Katılımcılara çalışmalarını için zaman verin).
- Neler yazdınız? Kim başlamak ister? (Katılımcıları dinleyin). Bizler başka insanlarla sorunlar yaşarken genellikle “sen-dili” kullanırız. “Sen hep geç kalırsın zaten”, “Bir kere de sözümü kesme” (Katılımcıların yazdıkları cümlelerden örnekler verin). Söyledikleriniz doğru olsa da bu tip cümleler karşısındaki savunmaya geçmesine neden olur ve bu da beraberinde tartışmayı getirir. Bunun yerine “ben-dilini” kullanmak daha uygun olacaktır. Ben-dilinde cümle yapısı şöyledir (Tahtaya yazın).
 - Sizi rahatsız eden davranış + sizde yarattığı duygu+ açıklama
 - Ödevimi yeniden yapmamı söylediğinizde çok üzüldüm, çünkü o ödev için gerçekten çok emek sarf ettim.
- Şimdi yeniden uygulama sayfasına dönün ve yazdığınız cümleleri ben dilini kullanarak yeniden 3. Sütuna yazın. (Katılımcılara çalışmalarını için biraz zaman verin).
- Kim başlamak ister? (Katılımcıları dinleyin, gerekiyorsa düzeltmelerinizi yapın).
- Peki, şimdi ikili gruplar oluşturalım. Gruplarda herkes yaşadığınız bir sorunu paylaşacak ve sorun yaşandığında neler söylediğini anlatacak. Sonra söylediklerinizi “ben dili”ne çevireceksiniz. Son olarak da gelip burada yaşadığınız sorunu bir olduğu gibi, bir de ben dili kullanarak canlandıracaksınız. (Grupların çalışmalarını için süre verin).
- (Canlandırmalar bittikten sonra şu soruları tartışın):
 - Ben dilini kullanmak zor oldu mu?
 - Ben dilinin işe yarayacağını düşünüyor musunuz? Neden?
 - Ben dilini günlük hayatınızda hangi durumlarda kullanmayı düşünüyorsunuz? Nasıl ve kimlerle?

UYGULAMA SAYFASI 3: OLUMLU İLETİŞİM KURMA

DURUM	SEN DİLİ	BEN DİLİ
Arkadaşınız siz her konuştuğunuzda sözünüzü kesiyor.		
Arkadaşınızla okula beraber gidiyorsunuz; ama her sabah sizi kapının önünde bekletiyor.		
Okulunuzdan bir çocuk size sürekli farklı lakaplar takıyor.		
Siz ders çalışırken kardeşiniz yüksek sesle televizyon izliyor.		
Arkadaşınızın ona söylediğiniz sırrı başkalarıyla paylaştığını öğreniyorsunuz.		
Takım arkadaşınız oyunu kaybetmekten sizi sorumlu tutuyor.		
Bir arkadaşınızın arkanızdan konuştuğunu öğreniyorsunuz.		
Öğretmeniniz sürekli yapmamanız gereken şeyleri söylüyor ama ne yapmanız gerektiğini hiç söylemiyor.		
Bir arkadaşınızın size sürekli yalan söylemesinden rahatsızsınız.		